

Wymagania edukacyjne niezbędne do uzyskania ocen bieżących, śródrocznych i rocznych z przedmiotu wiedza o społeczeństwie – klasa III GIMNAZJUM

1. Co jest oceniane?

Na lekcjach WOS ocenia się: wiedzę (35 – 40 %), umiejętności (25 – 40 %), uczestnictwo w lekcji (25 – 35 %) i aktywność pozalekcyjną (5 – 15 %).

2. Sposoby oceniania odbywają się poprzez:

- **odpowiedzi ustne** – co najmniej 2 razy w semestrze, oceniane na bieżąco w miarę możliwości ucznia,
- **wiadomości z kraju i ze świata** na podstawie wiarygodnych źródeł informacji,
- **prace pisemne** (testy, sprawdziany) – poprzedzone lekcją powtórzeniową, zapowiedziane tydzień wcześniej, co najmniej dwa w semestrze lub po zakończeniu określonej partii materiału; oddawane w ciągu 2 tygodni,
- **sprawdziany testowe** – oceniane są według skali punktowej jawnej i określonej przez nauczyciela, uzyskane punkty są przeliczane według przyjętej w ZS skali procentowej.

Ocenę celującą przewiduje się w przypadku uzyskania 100% punktów i wykonania ćwiczenia dodatkowego.

Uwaga! Podczas zajęć WOS nie będą oceniane poglądy uczniów i ich przekonania, stosunek do wydarzeń, zjawisk czy procesów społecznych. Nauczyciel może jednak wyrazić swoją opinię lub udzielić informacji zwrotnej przede wszystkim, gdy głoszone przez ucznia poglądy są sprzeczne z prawem lub osiągnięciami nauki. Także wtedy, gdy sposób prezentowania własnych przekonań godzić będzie w honor drugiej osoby.

3. Sposoby poprawy oceny:

- uczeń ma obowiązek poprawy każdej oceny niedostatecznej,
- uczeń na prawo poprawy ocen: dopuszczającej i dostatecznej,
- prace pisemne są obowiązkowe; w razie usprawiedliwionej nieobecności uczeń ma obowiązek zaliczyć pracę w terminie **1 - 2 tygodni** od momentu powrotu do szkoły, co zależy od długości okresu choroby i wielkości zaległości,
- poprawa prac pisemnych jest dobrowolna i musi odbywać się poza godzinami lekcyjnymi; uczeń pisze ją tylko jeden raz; punktacja za poprawioną pracę jest taka sama jak za pracę pierwotną,
- nie ma możliwości poprawy prac długoterminowych.

4. Inne ustalenia nauczyciela z uczniami:

- 2 razy w semestrze uczeń może zgłosić brak przygotowania do lekcji i zadania - nie dotyczy to zapowiadanych sprawdzianów i zajęć, na których wystawiana jest ocena śródroczna i roczna;
- uczeń pracujący niesystematycznie (co najmniej odnotowane 3 bz) nie może otrzymać oceny bdb jako śródrocznej i rocznej;
- uczeń ma **obowiązek!** wykonywać zadania domowe poprawnie pod względem merytorycznym, językowym, ortograficznym;
- ocena celująca może być wystawiona za **szczególne, oryginalne i twórcze osiągnięcia**; np. w konkursach przedmiotowych, projektach edukacyjnych dla środowiska;
- **aktywność pozalekcyjna** – dodatkowe prace wykonane w czasie pozaszkolnym, dobrowolne działania na rzecz innych, udział w konkursach wiedzy, pisanie petycji, merytoryczny wkład w dyskusje, debaty, interpretacje tekstu prasowego, prawnego, teczki, projekty, wystawy, itp.
- każdy wpis nauczyciela w zeszycie ucznia jest potwierdzony podpisem rodzica.

5. Sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy przez ucznia odbywa się poprzez ocenę następujących elementów jego wypowiedzi:

- wyjaśnianie najważniejszych terminów i zagadnień zawartych w tekście lub dotyczących omawianej problematyki,
- formułowanie myśli głównej (jasne i logiczne),

- omawianie w sposób wyczerpujący także wątków pobocznych,
- odpowiadanie na wszystkie pytania,
- niepopelnianie błędów merytorycznych,
- mówienie na temat w zakresie treści programowych lub wykraczanie poza nie.

Przedmiotem kontroli ćwiczenia wykonywane pisemnie przez ucznia w domu. Nauczyciel zwraca szczególną uwagę na ich realizację oraz poprawność merytoryczną. Sprawdzanie poprawności może odbywać się pisemnie lub na forum klasy, gdzie uczniowie odczytują po kolei rozwiązania, a nauczyciel ewentualnie koryguje odpowiedzi.

Umiejętności ucznia, których powinien wymagać nauczyciel:

- umiejętność publicznych wystąpień (np. na forum klasy lub szkoły),
- umiejętność pracy w grupie,
- aktywność na lekcji.

Sprawdzenie umiejętności publicznych wystąpień ucznia odbywa się poprzez ocenę:

a) umiejętności wyjaśniania i kojarzenia faktów:

- logiczne kojarzenie faktów i zagadnień,
- wysnuwanie prawidłowych wniosków, formułowanie ocen we właściwy sposób,
- wyrażanie własnych opinii na dany temat,
- uzasadnianie i obrona własnego zdania;

b) stylu wypowiedzi:

- posługiwanie się pełnymi i zrozumiałymi zdaniami,
- bogate słownictwo,
- brak błędów językowych i składniowych,
- artykułowanie słów odpowiednio głośno, wyraźnie i we właściwym tempie,
- wypowiadanie się w sposób płynny,
- mówienie z zaangażowaniem;

c) stylu wystąpienia:

- brak nadmiernej ekspresji i gestykulacji,
- przyjmowanie odpowiedniej postawy ciała,
- współgranie mimiki twarzy i gestów ucznia ze stopniem jego zaangażowania w wypowiedź.

Sprawdzenie umiejętności pracy w grupie ucznia odbywa się poprzez ocenę:

a) podziału pracy:

- członkowie zespołu równomiernie dzielą się pracą,
- każdy, choćby w minimalnym stopniu, uczestniczy w realizacji zadania wykonywanego przez grupę;

b) podejmowania decyzji:

- każda osoba ma prawo głosu,
- głosy wszystkich członków grupy są równoprawne i uwzględniane podczas podejmowania decyzji końcowej,
- mało aktywni członkowie grupy są zachęcani przez pozostałych do wypowiedzi;

c) stopnia zgodnego współdziałania w grupie:

- umiejętność skutecznego rozwiązywania konfliktów,
- wzajemne wysłuchiwanie swoich argumentów przez członków grupy,
- zachowywanie podstawowych zasad kultury nawet w czasie sporów;

d) postawy podczas pracy:

- grupa skupiona jest na zadaniu, które ma wykonać,
- wszyscy uczniowie należący do grupy są zaangażowani w osiągnięcie wspólnego celu,
- dbanie o dobrą jakość rezultatu pracy grupy.

Sprawdzenie stopnia aktywności ucznia w czasie lekcji odbywa się poprzez ocenę:

- a) częstotliwości zgłaszania się do odpowiedzi na zadane przez nauczyciela pytania lub w wypadku wykonywania zadania pisemnego;

b) stosunku ucznia do poruszanej tematyki:

- w ogóle nie interesuje się tematem,
- biernie uczestniczy w lekcji – jest tylko obserwatorem, czyli wie, czego dotyczy temat, ale uaktywnia się jedynie na wyraźne polecenie nauczyciela,
- aktywnie uczestniczy – sam, nie będąc zachęcany przez nauczyciela, wykazuje inicjatywę – zadaje pytania, zabiera głos, dyskutuje;

b) wykazywania się ponadprogramową wiedzą i dociekliwością (np. przynoszenie na lekcje materiałów pomocniczych).

SKALA OCEN

Stopień dopuszczający (2) Uczeń potrafi przy pomocy nauczyciela wyjaśnić niektóre z terminów i zagadnień omówionych na lekcjach oraz wykonać najprostsze zadania. Nie potrafi kojarzyć zagadnień. Posługuje się ubogim słownictwem. Popełnia liczne błędy językowe i składniowe. Nie unika współpracy z grupą, ale i nie wykazuje w tym własnej inicjatywy. Uaktywnia się tylko na wyraźne polecenie nauczyciela.

Stopień dostateczny (3) Uczeń potrafi z pomocą nauczyciela wyjaśnić najważniejsze terminy i zagadnienia oraz wykonać typowe zadania o średnim stopniu trudności. Umie kojarzyć niektóre zagadnienia. Nie popełnia zbyt często błędów składniowych i językowych. Aktywnie współpracuje z grupą, czasami sam zgłasza się do odpowiedzi.

Stopień dobry (4) Uczeń samodzielnie wyjaśnia najważniejsze terminy i zagadnienia, wykonując zadania złożone. Potrafi kojarzyć fakty, formułować własne opinie i wnioski. Dbą o styl wystąpienia. Aktywnie współpracuje z grupą i zachęca innych do aktywności. Często sam zgłasza się do odpowiedzi.

Stopień bardzo dobry (5) Uczeń samodzielnie wyjaśnia najważniejsze pojęcia i zagadnienia, a także wątki poboczne omówionych tematów lekcyjnych – opanował pełen zakres wiedzy i umiejętności przewidzianych na III etapie edukacyjnym. Logicznie kojarzy fakty. Formułuje własne opinie i wnioski oraz potrafi przekonująco uzasadnić swoje zdanie. Posługuje się bogatym i poprawnym językiem, słowa artykułuje w sposób płynny i wyraźny. Troszczy się o styl wystąpienia. Aktywnie współpracuje z grupą, zachęca innych do aktywności i dba o dobrą jakość efektów pracy grupy. Wykazuje inicjatywę, nie będąc zachęcany przez nauczyciela. Bierze aktywny udział w życiu klasy.

Stopień celujący (6) Uczeń wykazuje się wiedzą i umiejętnościami na stopień bardzo dobry, ale ponadto dysponuje wiedzą wykraczającą poza materiał obowiązkowy. Osiąga sukcesy w konkursach szkolnych i pozaszkolnych (np. olimpiadach z wiedzy o społeczeństwie). Bierze czynny udział w życiu szkoły, wykazuje się aktywną i prospołeczną postawą, np. pomaga słabszym uczniom w nauce.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z wiedzy o społeczeństwie

Temat lekcji	Treści	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Dział I – Ustrój demokratyczny w Polsce						
2. Rola Konstytucji w państwie	-pojęcie konstytucji i jej funkcje, -rola konstytucji w demokratycznym państwie, -tryb uchwalania konstytucji, -prawa i obowiązki obywateli zawarte w konstytucji,	- wyjaśnia pojęcie konstytucji, - rozumie potrzebę istnienia konstytucji w demokratycznym państwie,	- wyjaśnia, co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w państwie, - rozumie pojęcie preambuły i konkordatu,	- zna funkcje konstytucji, - omawia, korzystając z Konstytucji RP, podstawowe prawa i wolności w niej zapisane, - rozumie czym jest skarga konstytucyjna i Trybunał Konstytucyjny	- zna daty uchwalenia i nazwy dawnych polskich konstytucji, - omawia tryb uchwalania konstytucji, - potrafi zinterpretować treść preambuły,	- wymienia rozdziały Konstytucji RP, - wyjaśnia pojęcie konstytucjonalizmu,
3. Zasady ustroju Polski	-najważniejsze zasady ustroju RP, -trójpodział władzy w Polsce, -rządy prawa, -pojęcie pluralizmu politycznego,	-wymienia najważniejsze zasady ustroju Polski(suverenność narodu, podział władzy, rządy prawa, pluralizm), -wie, czym jest parlament, ustawa, Prezes Rady Ministrów,	-omawia podstawowy trójpodział władzy w państwie polskim, -wie, czym są rządy prawa, -wyjaśnia w czym przejawia się pluralizm polityczny, -wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne,	-potrafi scharakteryzować podstawowe zasady ustroju RP, -omawia na czym polega zasada suwerenności narodu, -wyjaśnia zasadę niezawisłości sędziów, -zna zasady demokratycznych wyborów,	charakteryzuje poszczególne elementy trójpodziału władzy w Polsce, -na podstawie treści Konstytucji RP potrafi zanalizować zasady ustroju RP,	-omawia funkcje i znaczenie trzech podstawowych organów władzy w państwie demokratycznym,
4. Rządy prawa, czyli do czego potrzebne jest prawo.	-rodzaje norm, -zasady obowiązujące przy tworzeniu i egzekwowaniu prawa, -prawa i wolności, które gwarantuje konstytucja	-potrafi wymienić rodzaje norm, -wie, czym jest norma prawna i czym się różni od innego rodzaju norm, -rozróżnia trzy kategorie praw zawartych w konstytucji,	-rozumie pojęcie prawa, -wymienia prawa i wolności zapisane w konstytucji, -potrafi odszukać w konstytucji artykuły dotyczące konkretnych praw,	-zna cele stosowania norm prawnych, -charakteryzuje zasadę rządów prawa, -podaje przykład władzy uprawnionej i nieuprawnionej,	-omawia funkcje prawa, -wymienia cechy dobrego prawa, -omawia hierarchię aktów prawnych,	-wymienia najważniejsze zasady współczesnego prawa, -zna dokumenty prawne obowiązujące w szkole, -wyjaśnia pojęcie ustawy i rozporządzenia,
5. Na politycznej	-geneza i pojęcie	-wyjaśnia pojęcie partii	-zna cele działalności partii	-omawia program partii	-rozumie pojęcia:	-podaje przykłady

scenie, czyli o polskich partiach i politykach. Metoda projektu.	partii politycznych, -podział i program partii politycznych, -największe partie polityczne w Polsce, -metody działania partii politycznych, -patologie życia publicznego w Polsce,	politycznej, -zna podstawowy podział partii politycznych(lewicowe, prawicowe, centrowe), -wymienia nazwy największych partii politycznych w Polsce, -wie, czym jest korupcja i jakie są jej formy,	politycznych, -wymienia rodzaje systemów partyjnych, wskazuje między nimi różnice i podaje przykłady państw, gdzie te systemy funkcjonują, -charakteryzuje metody działania partii politycznych, -podaje nazwy partii politycznych obecnych w Sejmie,	prawicowych, lewicowych i centrowych, -wyszukuje w środkach masowego przekazu i analizuje przykłady patologii życia publicznego w Polsce, -wskazuje partie, które tworzą koalicję rządzącą oraz te, które pozostają w opozycji,	konserwatyści, liberałowie, socjaliści, chadecy, -wyjaśnia pojęcie „partiokracji”, populizmu i „mediokracji” -przedstawia przyczyny i skutki korupcji,	sytuacji, w których młodzi ludzie mogą przeciwdziałać korupcji,
---	--	---	--	---	--	---

Dział II – „Parlament, prezydent, rząd i sądy”

8. Zasady działania i rola Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej	-zasady wyboru i działania polskiego parlamentu, -skład i organy parlamentu, -cechy wyborów, -ordynacja proporcjonalna i większościowa, -zadania parlamentu, -tryb powstawania ustawy sejmowej,	-podaje cechy demokratycznych wyborów, -wie kto kieruje obradami parlamentu, -rozumie pojęcie ustawy sejmowej i immunitetu, -podaje liczbę posłów i senatorów,	-zna tryb powoływania polskiego parlamentu, -wymienia zadania parlamentu, -wie, czym jest ordynacja wyborcza, kluby i koła parlamentarne, -zna tryb powstawania ustawy, -wyjaśnia pojęcie kadencji i interpelacji,	-rozumie pojęcie progu wyborczego, -podaje przykłady działania komisji parlamentarnych, -wyjaśnia pojęcie inicjatywy ustawodawczej, kworum i wotum nieufności, -wie kiedy stosowane jest weto prezydenckie,	-charakteryzuje zasadę proporcjonalności i większościowości, -potrafi sporządzić krótką notatkę prasową n/t wybranego fragmentu obrad parlamentarnych,	-potrafi przygotować i zaprezentować krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie, -wymienia prawa i obowiązki posłów i senatorów,
9. Prezydent i rząd, czyli władza wykonawcza w Polsce.	-uprawnienia prezydenta, -zadania i funkcjonowanie rządu, -cechy systemu parlamentarnego i prezydenckiego, -funkcjonowanie administracji publicznej,	-wymienia organy władzy wykonawczej w Polsce, -zna okres kadencji prezydenta i parlamentu, -rozumie pojęcie prezesa Rady Ministrów i administracji publicznej, -podaje nazwisko aktualnie urzędującego Premiera i Prezydenta,	-wymienia kompetencje prezydenta, -wie w jaki sposób wybierany jest prezydent, -wymienia zadania rządu, -wymienia trzy systemy sprawowania władzy(system parlamentarny, prezydencki, mieszany), -wymienia rodzaje administracji publicznej(rządowa	-zna zasady przeprowadzania wyborów prezydenckich i parlamentarnych, -w wybranych przykładach potrafi dopasować sprawy do kompetencji poszczególnych ministrów, -omawia tryb powoływania i odwoływania rządu,	-wymienia lata kadencji i nazwiska wszystkich polskich prezydentów, -potrafi przygotować akt urzędowy dotyczący jednego z uprawnień prezydenta, -wymienia skład Rady Ministrów, -rozumie pojęcie służby cywilnej, -omawia różnice między pojęciami „organ”	-na podstawie informacji w środkach masowego przekazu potrafi odnaleźć informacje o działaniach prezydenta w ostatnich dniach lub tygodniach i wskazuje z jakimi uprawnieniami są one związane, -wie jakimi zasadami powinien kierować się urzędnik państwowy,

			i samorządowa) i podaje przykłady ich ogólnych działań,	-charakteryzuje trzy systemy sprawowania władzy, -przedstawia zadania administracji publicznej w Polsce, -zna nazwiska kilku ministrów,	i „urząd”, -potrafi napisać skargę na decyzje administracji publicznej, -omawia co powinna zawierać decyzja administracji publicznej,	
10. Czym zajmują się sądy, a czym trybunały? Metoda projektu.	-struktura sądów powszechnych w Polsce, -zasady i sposób działania sądów, -organy kontrolujące działania władz państwowych -rodzaje prawa,	-wymienia podstawowy podział sądów powszechnych(rejonowe, okręgowe, apelacyjne), -wyjaśnia dlaczego sędziowie powinni być apolityczni, niezawisli i nieusuwalni, -wymienia rodzaje prawa(karne, cywilne, administracyjne, pracy),	-omawia zadania sądów powszechnych, -rozumie pojęcia: apelacja, kasacja, wokanda, prokurator, kodeks, adwokat, ławnik, -wymienia organy kontrolujące legalność postępowania władz, -podaje przykłady spraw, którymi zajmują się sądy,	-wymienia zadania prokuratora, -wie czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu, -rozumie pojęcie praworządności, -wyjaśnia zasadę niezawisłości i dwuinstancyjności sądów powszechnych, -wie jakie kolory obwódek mają na togach sędziowie, adwokaci i prokuratorzy,	-charakteryzuje poszczególne rodzaje prawa w Polsce, -wyjaśnia rolę sędziego w procesie, -charakteryzuje zadania NSA, NIK, Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka, -przedstawia wygląd sali sądowej, -zna tryb powoływania organów sprawiedliwości w Polsce,	-podaje podstawowe informacje o zasięgu działania najbliższego sądu rejonowego(ile spraw rocznie rozpatruje, jakie są w nim wydziały), -zna prawa i obowiązki nieletniego, -potrafi wyjaśnić różnice pomiędzy pojęciami: wykroczenie, przestępstwo, zbrodnia,

Dział III – Polska w świecie, Polska w Europie

13. Relacje Polski z innymi państwami.	-główne kierunki polityki zagranicznej, -relacje Polski z sąsiadami, -zadania ambasad i konsulatów,	-wie, czym się zajmują konsulowie i ambasadorzy, -wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską,	-wie kto w Polsce prowadzi politykę zagraniczną, -przedstawia relacje Polski z sąsiadami,	-wymienia główne kierunki polskiej polityki zagranicznej(stosunki z państwami UE i USA, relacje z sąsiadami), -wyjaśnia czym jest służba konsularna i dyplomatyczna, -potrafi ocenić miejsce Polski we współczesnym świecie i Europie,	-charakteryzuje politykę zagraniczną Polski, -wymienia nazwy najważniejszych międzynarodowych organizacji politycznych i gospodarczych do których należy Polska, -na podstawie samodzielnie zebranych informacji potrafi przedstawić relacje Polski z wybranym państwem,	-potrafi scharakteryzować pozycję Polski na arenie międzynarodowej na przestrzeni dziejów,
14. NATO, czyli nasi sojusznicy.	-geneza powstania NATO i jej główne cele, -znaczenie	-wyjaśnia czym jest NATO i jakie są jej główne cele działalności, -zna datę wejścia Polski do	-wymienia sposoby działania NATO, -zna datę powstania NATO i miejsce siedziby	-charakteryzuje politykę obronną Polski, -wymienia operację militarną i misję	-omawia członkostwo Polski w NATO, -uzasadnia na przykładach znaczenie	-wymienia wszystkich członków NATO,

	członkostwa Polski w strukturach NATO, -Polacy w misjach pokojowych,	NATO,	organizacji,	pokojową, w których Polska wzięła lub bierze udział,	i potrzebę współpracy Polski z innymi krajami, -przedstawia władze NATO,	
15. Integracja europejska.	-geneza powstania Unii Europejskiej, -cele działalności UE, -znaczenie czterech traktatów (rzymskiego, z Maastricht, z Nicei i lizbońskiego), -członkowie UE, -główne instytucje UE, -budżet UE, -regiony i podregiony	-wymienia najważniejsze traktaty kształtujące przyszłą UE, -zna nazwy najważniejszych instytucji UE (Rada Europejska, Rada UE, Parlament Europejski, Komisja Europejska), -zna datę powstania UE,	-przedstawia główne cele integracji europejskiej, -wyjaśnia pojęcie euroregionu i podaje przykłady euroregionów położonych wzdłuż polskich granic, -wie, czym jest strefa Schengen,	-wskazuje i opisuje najważniejsze etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, z Maastricht, Nicei, Lizbony), -charakteryzuje zadania najważniejszych instytucji UE, -wskazuje na mapie członków UE,	-wyjaśnia jak w UE realizowane są zasady pomocniczości i solidarności, -wyjaśnia skąd pochodzą środki finansowe w budżecie unijnym i na co są przeznaczane, -odwołując się do konkretnych przykładów potrafi zaprezentować i uzasadnić swoją opinię n/t dalszej integracji i rozszerzania UE,	-na podstawie informacji w środkach masowego przekazu potrafi scharakteryzować miejsce Polski w strukturach UE i uzasadnia swą opinię n/t dalszej integracji, -omawia politykę rolną i regionalną UE,
16. Polska w UE. Metoda projektu.	-jak, kiedy i na jakich warunkach Polska weszła do UE, -bilans wejścia Polski do UE,	-zna datę wejścia Polski do UE, -podaje kilka przykładów korzyści z wejścia Polski do UE,	-omawia prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa UE,	-charakteryzuje etapy wejścia Polskie w struktury UE, -omawia najważniejsze postanowienia traktatu akcesyjnego,	- odwołując się do przykładów z własnego otoczenia i całego kraju formułuje i uzasadnia własne zdanie n/t korzyści jakie niesie ze sobą członkostwo w UE, -wymienia programy finansowe UE realizowane w Polsce,	-potrafi wyszukać informacje n/t korzystania ze środków unijnych przez polskich obywateli, przedsiębiorstwa i instytucje, z uwzględnieniem swojej gminy i regionu,
Dział IV – „Jeden świat, wiele problemów”						
19. Narody Zjednoczone	-geneza powstania ONZ, -władze i cele działalności, -przykłady działań ONZ i jej	-zna pełną nazwę, datę powstania i siedzibę ONZ, -wie kim są imigranci i uchodźcy,	-wymienia podstawowe cele działalności ONZ, -zna metody działania ONZ i podaje ich przykłady,	-charakteryzuje kompetencje najważniejszych organów władzy ONZ (Zgromadzenie Ogólne, Sekretariat, Rada	-wymienia najważniejsze agendy, programy i fundusze ONZ, -ocenia sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym	-wie w rozwiązanie jakich problemów świata zaangażowana jest obecnie ONZ,

	znaczenie we współczesnym świecie,			Bezpieczeństwa),	świecie,	
20. Problemy współczesnego świata	-pojęcie kraju biednego i ubogiego, -różnice między krajami globalnego Południa i globalnej Północy, -przyczyny światowego ubóstwa, -sposoby przewyższania światowych podziałów, -przyczyny światowych konfliktów, -źródła terroryzmu, -przeciwdziałanie konfliktom,	-wie co to znaczy, że kraj jest bogaty lub biedny, -wyjaśnia pojęcie globalnej Północy i globalnego Południa, -rozumie pojęcie pomocy humanitarnej, -wie, czym zajmuje się Polska Akcja Humanitarna i Caritas, -zna przyczyny światowych konfliktów, -wyjaśnia co to jest terroryzm,	-zna przyczyny ubóstwa, -podaje przykłady pomocy humanitarnej i uzasadnia potrzebę jej stosowania, -podaje nazwy największych organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą humanitarną, -wskazuje najważniejsze sposoby walki z terroryzmem,	-potrafi porównać, odwołując się do przykładów, sytuację w krajach globalnego Południa i globalnej Północy, -określa w jaki sposób wspólnota międzynarodowa może pomagać krajom ubogim i gospodarczo zacofanym, -wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych, -uzasadnia dlaczego działanie na rzecz pokoju i bezpieczeństwa jest podstawowym zadaniem wspólnoty międzynarodowej,	-potrafi wyjaśnić na czym polega współzależność „bogatej Północy” i „biednego Południa” i podaje konkretny przykład, -w miarę swoich możliwości angażuje się w działania instytucji (także pozarządowych), które prowadzą pomoc humanitarną, -potrafi omówić przebieg wybranego konfliktu i zaproponuje własny sposób na jego rozwiązanie,	-na podstawie dostępnych źródeł informacji potrafi scharakteryzować sytuację dzieci w krajach globalnego Południa, -potrafi zanalizować światowe zamachy terrorystyczne z ostatnich miesięcy,
21. Globalizacja, czyli nawzajem od siebie zależymy. Metoda projektu.	-na czym polega zjawisko globalizacji, -negatywne i pozytywne skutki globalizacji, -jak zwykli ludzie mogą wpływać na losy świata, -w czym przejawiają się nasze powiązania ze światem,	-wyjaśnia pojęcie globalnej wioski, -wymienia sfery globalizacji (polityka, gospodarka, kultura i społeczeństwo, środowisko naturalne),	-charakteryzuje pojęcie globalizacji i podaje jej genezę, -wyjaśnia pojęcie kultury masowej i podaje jej przykłady,	-wyjaśnia odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki, -ocenia skutki globalizacji,	-wyjaśnia jak nasze codzienne zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemysłowe zakupy) i podejmuje decyzje o zmianie wybranych nawyków,	-omawia problemy globalne i podaje przykłady ich rozwiązania,
Dział V – „Człowiek w gospodarce rynkowej”						
24. Praca i przedsiębiorczość.	-pojęcie potrzeb ekonomicznych,	-rozumie, że codziennie uczestniczy w życiu	-przedstawia cechy i umiejętności człowieka	-charakteryzuje hierarchię ludzkich potrzeb na	-potrafi zastosować w praktyce podstawowe	-podaje nazwy programów unijnych

	-pojęcie ekonomii, -co to znaczy być przedsiębiorczym, -sposób zorganizowania dobrej pracy,	ekonomicznym i podejmuje pewne decyzje ekonomiczne, -wyjaśnia pojęcie ekonomii, -rozumie konieczność pracy,	przedsiębiorczego, -wymienia podstawowe zasady organizacji pracy(ustalenie celu, planowanie, podział zadań, harmonogram, ocena efektów),	podstawie „piramidy Maslowa”, -wyjaśnia, na przykładach z życia własnej rodziny, miejscowości i całego kraju, w jaki sposób praca i przedsiębiorczość pomagają w zaspokajaniu potrzeb ekonomicznych,	zasady organizacji pracy(ustalenie celu, planowanie, podział zadań, harmonogram, ocena efektów), -bierze udział w przedsięwzięciach społecznych, które pozwalają rozwinąć cechy człowieka przedsiębiorczego,	wspierających rozwój przedsiębiorczości w regionie,
25. Gospodarka rynkowa. Metoda projektu.	-pojęcie podmiotów gospodarczych i ich wzajemne funkcjonowanie, -czynniki wytwórcze i ich rodzaje, -skąd się biorą ceny towarów, -rynek i jego rodzaje, -cechy gospodarki wolnorynkowej, -prawo podaży i popytu,	-wymienia podmioty gospodarcze(państwo, przedsiębiorstwo, gospodarstwa domowe), -zna pojęcie czynników wytwórczych oraz podaje ich rodzaje (zasoby ludzkie, kapitałowe, naturalne), -podaje rodzaje rynków, -zna pojęcia podaży i popytu,	-charakteryzuje pomioty gospodarcze, -wyjaśnia skąd się biorą ceny towarów, -wie, czym jest rynek, -wyróżnia podstawowe systemy gospodarcze (tradycyjny, centralnie sterowany, gospodarka rynkowa), -wskazuje czynniki wpływające na podaż i popyt, -podaje przykłady racjonalnego i nieracjonalnego gospodarowania i stosuje zasady racjonalnego gospodarowania w odniesieniu do własnych zasobów(np. czasu, pieniędzy),	-wie, czym jest rzadkość dóbr, -podaje cechy gospodarki rynkowej, -omawia obieg dóbr, usług i płatności podmiotów gospodarczych, -omawia rodzaje rynków, -wyjaśnia działanie prawa podaży i popytu oraz ceny jako regulatora rynku,	-rozumie pojęcie kosztu alternatywnego, -omawia różnice między gospodarką centralnie sterowaną a wolnorynkową, -analizuje rynek wybranego produktu i usługi, -wyjaśnia na czym polega wolna konkurencja na rynku i dlaczego w praktyce często jest ona niedoskonała,	-potrafi zanalizować sytuację gospodarki wolnorynkowej po światowym kryzysie i wysuwa prognozy dotyczące jej pozycji w 2020 i 2050 roku,
26. Pieniądz i banki.	-funkcje i rodzaje pieniądza, -inflacja i jej skutki, -najważniejsze operacje bankowe, -zadania banku centralnego i banków komercyjnych,	-wie, czym jest pieniądz i wymienia jego rodzaje, -zna podstawowy podział banków(centralny i komercyjne), -wie w jakim celu służy giełda papierów wartościowych, -rozumie pojęcie inflacji i akcji,	-omawia na przykładach funkcje i formy pieniądza w gospodarce rynkowej, -wyjaśnia, czym zajmują się banki komercyjne i bank centralny, -podaje skutki inflacji, -wymienia rodzaje kredytów, -wyjaśnia na czym polega oszczędzanie	-wie, czym zajmuje się giełda papierów wartościowych, -wyjaśnia czym jest roczna stopa inflacji, -rozumie czym są depozyty, rachunki a Vista, lokaty terminowe, kredyty, fundusze inwestycyjne, -wie co oznacza hoss	-potrafi znaleźć i porównać oferty różnych banków(konta, lokaty, kredyty, fundusze inwestycyjne), -analizuje kurs akcji na GPW, -wymienia korzyści jakie daje korzystanie z usług bankowych,	-przedstawia historię światowej i polskiej bankowości, -wymienia uprawnienia posiadacza obligacji i akcjonariusza,

	-porównywanie usług różnych banków,		i inwestowanie,	i bessa,		
27. Gospodarka w skali państwa.	-wskaźniki rozwoju gospodarczego, -rola państwa w gospodarce, -dochody i wydatki państwa, -rodzaje podatków,	-wymienia wskaźniki rozwoju gospodarczego, -podaje najważniejsze wydatki i dochody państwa, -wyjaśnia czym jest budżet państwa i po co są podatki,	-wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja, -przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT),	-interpretuje dane statystyczne dotyczące PKB, wzrostu gospodarczego inflacji i recesji, -potrafi uzasadnić dlaczego gospodarka współczesnego państwa nie może funkcjonować bez podatków,	-przedstawia skutki transformacji ustrojowej dla polskiej gospodarki (reformy Balcerowicza), -na podstawie konkretnych danych potrafi obliczyć wysokość podatku PIT, -przedstawia cele polityki gospodarczej państwa,	-na podstawie danych statystycznych potrafi ocenić stan polskiej gospodarki w ostatnich dziesięcioleciach oraz przedstawia bariery i szanse jej rozwoju,
28. Gospodarstwo domowe. Metoda projektu.	-rola i znaczenie gospodarstw domowych dla gospodarki państwa, - dochody i wydatki gospodarstw domowych, -opracowanie budżetu przedsiębiorstwa,	-wyjaśnia czym jest gospodarstwo domowe i jak funkcjonuje, -podaje główne źródła dochodów i wydatków gospodarstw domowych, -wymienia formy oszczędzania i pożyczania, -wie, czym jest nadwyżka i deficyt budżetowy,	-potrafi ułożyć budżet gospodarstwa domowego, -wyjaśnia pojęcia: stopa procentowa, odsetki, lokaty, obligacje, akcje, -wie jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić,	-wskazuje rolę i funkcje gospodarstw domowych w gospodarce państwa, -wyjaśnia na przykładach funkcjonowanie gospodarstwa domowego,	-potrafi przygotować budżet konkretnego przedsięwzięcia z życia ucznia, klasy, szkoły, rozważyć wydatki oraz wskazać źródła ich finansowania, -na podstawie metek produktów i opakowań potrafi odczytać znaki istotne dla konsumenta,	-na podstawie danych statystycznych interpretuje zmiany w wydatkach i dochodach gospodarstw domowych w Polsce w przeciągu kilkunastu lat,
29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza.	-jak założyć własną firmę, -sztuka marketingu, -obliczanie wyniku finansowego przedsiębiorstwa, -pojęcie biznesplanu,	-wyjaśnia na czym polega prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej, -wie, czym jest spółka i podaje główne rodzaje spółek, -rozumie pojęcie biznesplanu przedsiębiorstwa,	-wyjaśnia jak działa przedsiębiorstwo, -przedstawia etapy zakładania własnej działalności gospodarczej, -wskazuje główne elementy działań marketingowych (produkt, cena, miejsce, promocja),	-na prostym przykładzie potrafi obliczyć przychód, koszty, dochód i zysk przedsiębiorstwa, -potrafi opracować podstawowy biznesplan przedsiębiorstwa z danej branży,	-charakteryzuje części składowe przedsiębiorstwa (aktywa, pasywa), -wyjaśnia na przykładach znaczenie działań marketingowych dla przedsiębiorstwa i konsumentów, -przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika, -wyjaśnia czemu służą ubezpieczenia zdrowotne i społeczne,	-wskazuje nazwy programów unijnych pomagających założyć i rozwinąć własną działalność gospodarczą, -podaje przykłady przedsiębiorstw działających na terenie własnej gminy z podziałem na usługowe, handlowe i produkcyjne,
30. Wybór szkoły i zawodu.	-etapy edukacji w Polsce, -możliwość wyboru zawodu,	-potrafi zaplanować dalszą edukację (w tym wybór szkoły ponadgimnazjalnej)	-przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika, -rozpoznaje własne preferencje i predyspozycje	-wyjaśnia czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, -rozumie przyczyny	-potrafi określić przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie	-potrafi określić w jakim stopniu jego szkoła realizuje tzw. kompetencje kluczowe,

	-przyczyny bezrobocia i sposoby walki z bezrobociem, -etapy poszukiwania pracy, -CV i list motywacyjny, -prawa i obowiązki pracowników,	uwzględniając własne preferencje i predyspozycje, -wie, czym jest życiorys i list motywacyjny, -rozumie czym jest bezrobocie, -sporządza życiorys i list motywacyjny,	dotyczące własnego kształcenia się, -wyszukuje informacje o możliwościach zatrudnienia na lokalnym, regionalnym i krajowym rynku pracy(urzędy pracy, ogłoszenia, Internet), -potrafi sporządzić list motywacyjny i życiorys,	powstawania bezrobocia i podaje sposoby walki z tym zjawiskiem, -określa skutki bezrobocia,	i Polsce i ocenić jego skutki, -charakteryzuje rodzaje umów o pracę, -na podstawie danych statystycznych interpretuje poziom bezrobocia w kilku krajach świata i wyciąga wnioski dotyczące poziomu bezrobocia w Polsce,	umożliwiające znalezienie zatrudnienia oraz wie jak je rozwinąć, -na podstawie danych statystycznych potrafi określić perspektywę rozwoju swojej miejscowości w najbliższej przyszłości,
31. Etyka w życiu gospodarczym.	-normy prawne regulujące życie gospodarcze w Polsce, -szara strefa i jej skutki dla gospodarki, -zasady etyczne pracownika,	-wie kim jest pracownik a kim pracodawca, -rozumie pojęcie „szarej strefy” i korupcji,	-wymienia zasady etyczne którymi powinni się kierować pracownicy i pracodawcy, -podaje przykłady zjawisk szarej strefy w gospodarce, -potrafi opracować kodeks uczciwego przedsiębiorcy,	-wyjaśnia na czym polega społeczna odpowiedzialność biznesu, -charakteryzuje mechanizm korupcji i ocenia skutki tego zjawiska dla gospodarki, -podaje normy prawne regulujące życie gospodarcze w Polsce,	-ocenia zjawiska z szarej strefy gospodarki, -potrafi wytłumaczyć skąd się bierze szara strefa w gospodarce oraz wskazuje jej zagrożenia dla gospodarki, -wie czym są prawa autorskie i jak je przestrzegać,	-charakteryzuje symbole używane w internecie dla ochrony praw autorskich (np. licencje CC),